

- 1 **מבנה המסכת:**
א-ב: קנייני מציאה והשבת אבדה.
ג: שומרים.
ד: קנין חליפין, אונאה.
ה: איסור רבית.
ו: שכירות.
ז: פועלים.
ח: שאלה ושכירות.
ט: חכירת קרקע, הלנת שכר, משכון.
י: שכנים ושותפים.
- 2 **"שנים אוחזין בטלית", פרט המצבים השונים, הדין בכל מקרה והטעם:**
א. שניהם טוענים 'כולה שלי' (זכיתי במציאה או קניתי מאחר) - חולקין בשווה לאחר שישבעו כל אחד שאין לו בה פחות מחציה (שבועה זו היא תקנת חכמים שלא יהא כל אחד הולך ותוקף טליתו של חברו ואומר 'שלי היא').
ב. אחד טוען 'כולה שלי' והשני טוען 'חציה שלי', הטוען 'כולה שלי' נוטל שלשה רבעים לאחר שישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים, והטוען 'חציה שלי' נוטל רבע לאחר שישבע שאין לו בה פחות מרבע. (כיון שהטוען 'חציה שלי' מודה על החצי שאינו שלו, הם חולקים ביניהם בשבועה רק את החלק השני במחלוקת - חצי).
- 3 **מהו חידוש המשנה במקרה של שנים שמצאו בהמה, הטוענים כל אחד שזכה בכולה?**
שנים הרוכבין ע"ג בהמה או שאחד רוכב ואחד מנהיג, ושניהם טוענים 'כולה שלי', חולקין בשווה לאחר שישבעו כל אחד שאין לו בה פחות מחציה. משנתינו באה לחדש שבמציאת בהמה גם רוכב (אפי' שלא זזה מכוחו) קונה כמנהיג (שקונה בקנין משיכה).
- 4 **באר: "בזמן שהם מודים או שיש להן עדים חולקים בלא שבועה"!**
שנים האוחזין בטלית מציאה, כששניהם מודים או שיש עדים שהגביהו אותה יחד, שניהם זכו בשווה וחולקין בלא שבועה.
- 5 **האומר לחברו 'זכה לי במציאה זו' או 'תן לי מציאה זו' והגביהה, מי זכה במציאה? פרט!**
רכב ע"ג בהמה וראה מציאה ואמר לחברו:
- **'זכה לי'** והגביהה חברו בשבילו - זכה הראשון, שהמגביה מציאה לחברו קנה חברו (אא"כ אומר שבשעת ההגבהה התכוון לזכות בה בעצמו).
- **'תנה לי'** והגביהה חברו ואמר 'אני זכיתי בה' (אפי' הודה שהגביהה מתחילה עבור חברו) - השני זכה, כיון שהראשון לא התכוון לקנותה אלא אחר שתגיע לידו.
התחרט המגביה ורוצה לזכות בה אחר שנתנה לראשון ואומר 'אני זכיתי בה תחילה', לא אמר כלום כיון שהראשון קנאה במשיכה מידו.
- 6 **נפל על מציאה ובא אחר ותפשה, מה הדין ומדוע?**
ראה מציאה ונפל עליה כדי לזכות בה ובא אחר ותפשה - האחרון זכה, כיון שנפילתו של הראשון על המציאה אינה קנין כדי שיזכה בה.
- 7 **באיזה מקרה חצרו של אדם קונה לו מציאה הנמצאת בתוכה, ומתי לא? הבא דוגמאות!**
- מציאה או צבי שבור (שאינו יכול לברוח) או גוזלות שלא פרחו (שאינם יכולים לעוף) הנמצאים בתוך שדהו, ואמר 'זכתה לי שדי' - זכה, כיון שמציאות אלו משתמרות בתוך שדהו וחצרו של אדם קונה לו.
- צבי בריא או גוזלות פורחין - לא זכה, כיון שהם יכולים לברוח ואין קנין חצר מועיל אלא בחצר המשתמרת.
- 8 **מציאת בני ביתו ועבדיו למי? נמקו!**
- אשתו, בניו הקטנים (אפי' גדולים הסמוכים על שולחנו והוא מפרנסם), עבדו הכנעני - מציאותיהם שלו: אשתו ובניו - תקנת חכמים שלא תהא איבה ביניהם, עבדו - מה שקנה עבד קנה רבו.
- אשתו לאחר שגרשה (אע"פ שלא נתן כתובתה או כגון שהיא ספק מגורשת), בניו הגדולים (אפי' קטנים אם אינם סמוכים על שולחנו), עבדו העברי - מציאותיהם שלהם.
- 9 **מצא שטרות, מה דינו? פרט הדין במניי השטרות השונים!**
א. מצא שטר חוב:
ר"מ: אם כתוב בו אחריות נכסים (שאם אין לחייב לשלם, זכאי בעל החוב לגבות את חובו מלקוחות שקנו קרקעות מיד החייב לאחר ההלוואה) - לא יחזיר את השטר למלוה (אפי' מודה הלוה שלא פרעו) שמא הלוה פרע את החוב ועושה קנוניא עם המלוה שיגבה חובו שוב מהלקוחות ויחלקו ביניהם (וכ"ש שלא יחזיר ללוה שמא לא פרעו עדיין, אלא ישאר בידו). לא כתוב בו אחריות נכסים - יחזירו למלוה שבין כה וכה אין הולך לגבות בו מלקוחות.
חכמים: בכל מקרה לא יחזיר (לא ללוה ולא למלוה), שאף בשטר שלא כתוב בו אחריות נכסים גובה את חובו מלקוחות, כיון ש'אחריות טעות סופרי' (שאפי' לא כתבו אחריות בשטר אנו אומרים שדינו כאילו כתוב בו, והסופר הוא שטעה שלא כתב).
ב. מצא גט אשה, שחרור עבד, דייתקי (צואת שכיב מרע - גוסס ההולך למות), שטר מתנה, שובר (שטר המעיד ללוה שפרע את חובו) - לא יחזירם למי שנכתבו בשבילו (וכ"ש לשני), שמא כתבם המתחייב (בעל, אדון, השכיב מרע, נותן המתנה, המלוה) ולבסוף נמלך עליהם שלא ליתנם ואבדו מידו. אם המתחייב מודה שכבר נתנם לזוכה (אשה, עבד, מקבל המתנה, הלוה) יחזירם לזוכה.
ג. מצא שטר שומא (שב"ד כתבו ששמו קרקע למלוה בחובו), פסיקת מזונות (שטר המאשר לאשה למכור מנכסי בעלה למזונותיה), שטר חליצה (המעיד ליבמה שחלצה), שטר מיאון (המעיד לקטנה הנשואה נשואין דרבנן שמיאנה בבעלה), שטר בירורין (המעיד ששני בעלי דין בחרו להם דיינים מסויימים לדון ביניהם) ושאר **מעשה בית דין** (אדרכתא וכיו"ב) - יחזיר לזוכה ע"פ השטר, כי אין חשש לפרעון בשטרות אלו או שכתבם ואח"כ נמלכו מליתנם.
- 10 **מה נחשב כסימן בשטרות להשבת אבדה?**
- מצא כמה שטרי חוב בחפיסה או בדלוסקמא (תיק) ויש בהם סימן, או מצא תכריך (שטרות כרוכים זה בזה) או אגודה (ג' שטרות קשורים זה בזה) ויש סימן בכריכה או בקשר - יחזיר ע"פ סימנים.
- **רשב"ג:** ג' שטרות ששם הלוה זהה בהן - יחזיר ללוה (דוקא אם הם מקויימים), שם המלוה זהה בהן - יחזיר למלוה (דוקא אם כתב ידם אינם של סופר אחד).
- 11 **שומר המוצא שטר ברשותו ואינו יודע מי הפקידו בידו, כיצד עליו לנהוג?**
שומר שמצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו (מי הפקידו בידו ואולי נפרע חלקית) - לא יחזירו לא למלוה ולא ללוה, אלא יהא מונח עד שיבא אליהו.
- 12 **המוצא שובר שכתוב בו 'אחד משטרותי פרוץ' מה דין כל שטרותיו?**

- מצא סמפון (שובר) שכתוב בו שאחד משטרותיו פרוע, וכגון שיש עמו שטר אחד שלם בין שטרות אחרים קרועים - יעשה מה שכתוב בו, וחזקת השטר השלם שהוא פרוע.

פרק ב - אלו מציאות

משנה

- א** מהן דוגמאות המשנה למציאות שהמוצאן זוכה בהן, ומדוע?
- אלו מציאות שלו:**
דברים שאין בהן סימן וחזקתן שהבעלים ידעו שאבדו מהם ונתייאשו, כגון: פירות או מעות מפוזרין, כריכות (עומרים קטנים של תבואה) ברה"ר, עגולי דבילה (תאנים דרוסות), ככרות לחם של נחתום (העשויין בתבנית אחת), מחרוזות דגים וחתוכות בשר, גיזי צמר הבאות ממקום גזיזותן, אניצי (חבילות חוטי) פשתן, לשונות של ארגמן (חבילות צמר צבועות בארגמן).
ר' יהודה - אם יש בני"ל שינוי, כגון עגול של דבלה ובתוכו חרס, ככר לחם ובתוכו מעות - חייב להכריז.
רשב"א - כלי אנפוריא (כלים חדשים שאין לבעלים בהם טביעת עין) - אין חייב להכריז (אף לת"ח).
- ב** מהן דוגמאות המשנה למציאות שהמוצאן חייב להכריז, ומדוע?
- אלו חייב להכריז:**
דברים שיש בהן סימן וחזקתן שלא נתייאשו מהם הבעלים, כגון: כלים, פירות בכלי, מעות בכיס, צבורי פירות או מעות (מניינים או מקומם סימן), ג' מטבעות זה ע"ג זה, כריכות ברה"י, ככרות לחם של אדם פרטי (יש להם תבנית יחודית), גיזי צמר הלקוחות מבית אומן (מסומנים), כדי יין או שמן.
- ג** באר את הכלל "כל ספק הניח - הרי זה לא יגע בו", והבא דוגמא!
- מציאה שניכר שנפלה ואבדה לבעליה, יש שזוכה בה ויש שחייב להכריז.
אבל אם ניכר שבעליה הניחה שם מדעת או אפי' אם יש ספק שהניחה, אסור לנגוע בה בכל מקרה: שאם אין בה סימן הרי שהוא גורם לבעליה לאבד את ממונם שהיה בדעתו לחזור ולקחתה ועכשיו הוא לא יוכל למצוא אותה; ואם יש סימן, הוא מטריח את הבעלים לחינם לחזר אחריה.
דוגמא: מצא אחר גדר או בשבילין שבשדות גוזלות מקושרין - לא יגע בהן, שמא הניחום בעליהם שם ויחזרו ליטלם.
- ג** מצא אבדה באשפה, מה הדין?
- מצא כלי באשפה:**
עומדת לפינוי - יכול לזכות בו, שזו אבדה מדעת והבעלים השליכו הכלי מרצונם.
לא עומדת לפינוי ונמלכו עליה לפינוי - חייב להכריז, שמא הניחוח הבעלים ועכשיו שיפנו את האשפה יפנו הכלי עמה.
לא עומדת לפינוי:
מכוסה כולו - לא יגע בו, שכנראה הניחוחו בעליו שם בכוונה להסתירו.
מגולה (ואינו משתמר) - חייב להכריז (אם יש סימן).
- ג** מצא אבדה בגל אבנים או בקיר של בית, מה הדין?
- א.** מצא מטמון (שניכר שהוא שם זמן רב והעלה חלודה וכיו"ב) בגל אבנים או בכותל יסון (שאין ידוע מי בנאו) - הרי אלו שלו, שאפשר שהוא שם מלפני שנים רבות (שישבו באותו מקום גויים).
ב. מצא בכותל חדיש (שידוע שאבותיו של בעל הכותל בנו אותו): מחציו ולחוץ - שלו (שכנראה אחד מבני רשות הרבים הניחו שם ושכח ליטלו ונתייאש), מחציו ולפנים - של בעל הכותל (שכנראה הוא או אבותיו הניחוחו שם).
ג. מצא בכותל בית (או אפי' בבית עצמו) שהיה מושכר לאחרים: דייר אחרון גוי - הרי אלו של המוצא, דייר אחרון ישראל - חייב להחזיר לו (או להכריז אם דרו כמה ישראלים יחד).
- ד** מצא מציאה בחנות או בסמון לשולחן, מה דין?
- מצא מציאה (רש"י - שאין בה סימן, תוס' - אפי' יש בה סימן) בחנות (או בסמון לשולחן) - הרי היא שלו, כיון שכנראה נפלה מיד אחד הלקוחות ונתייאש ממנה. אבל אם נמצאת בין התיבה (שולחן המבדיל בין החנוני ללקוחות) לחנוני (או לשולחן) - יחזיר לחנוני, שכנראה נפלה ממנו.
- ד** קנה או קיבל פירות מחברו ומצא בניהן מעות, מה הדין ומדוע?
- קנה או ששלח לו חברו (התגר) פירות ומצא בהן מעות - הרי אלו שלו.
היו המעות צרוורין (שיש סימן בקשר) - חייב להכריז.
שלח לו חברו פירות שליקט בשדה שלו (לא שקנאם מאחרים כתגר) - יחזיר המעות לחברו שודאי נפלו מידו בשעה שליקט הפירות.
- ה** מה למדים מהפסוק: "וְכָל הַפְּעֻלָּה לְשִׁמְלָתוֹ וְכָל הַפְּעֻלָּה לְכָל אֲבֹתָ אֲחִיךָ...?"
- הדוגמא 'שְׁמִלָּה' הכתובה בפסוק מיותרת, כיון שהיא בכלל 'כָּל אֲבֹתָ אֲחִיךָ', ונכתבה כדי ללמד שמצות אבדה נוהגת רק בדבר ש: (1) יש בו סימנים (2) ויש לו תובעים (שאף אם יש לו סימנים אבל ידוע שנתייאשו הבעלים - הרי אלו שלו).
- ו** המוצא אבדה, עד מתי חייב להכריז?
- ר"מ** - עד כדי שידעו בו שכניו (במקום מציאת האבדה).
ר' יהודה - ג' רגלים + ז' ימים, כדי שילך לביתו ג' ימים ויחזור ג' ימים ויכריז המוצא עוד יום א' ויאמר המאבד את סימניה ויטול.
- ז** המוצא אבדה כיצד מכריז?
- המוצא מכריז מה הוא מצא (כגון 'גלימה'), והטוען שהוא המאבד צריך לומר **סימנים מובהקים** של האבדה. אבל אם אמר סימנים סתמיים (שכל אדם יכול לשער מדעתו) - אין מחזירין לו.
החשוד כרמאי, אע"פ שאמר סימנים מובהקים לא יחזיר לו עד שיביא **עדים** שהיא שלו, שנאמר 'עַד דְּרֵשׁ אֲחִיךָ אֹתוֹ' עד שתדרוש את אחיך אם רמאי הוא.
- ח-ז** המוצא אבדה כיצד עליו לטפל בה? וכשצריך למוכרה, האם מותר לו להשתמש בדמיה?
- דבר שעושה ואוכל** (יש לו הכנסות והוצאות) - יעשה ויאכל (בגמ' מבואר עד מתי חייב לטרוח בבעלי חיים שונים).
דבר שאינו עושה אבל אוכל - ימכר (אפי' קודם ימי ההכרזה), כדי שלא תכלה הקרן, שנאמר 'וְהִשְׁבֹּתוּ לוֹ'.
ספרים - קורא בהן אחת ללי יום או גוללן (מתחילה לסוף, שלא יתעפשו), אבל לא ילמוד בהן דבר חדש (שלא יתבלה) ולא יקרא אחר עמו (שלא ימשכו שניהם ויקרעוהו).
כסות - מנערה (מאבק) אחת ללי יום ושוטחה לצרכה (לאוורור) אבל לא לכבודו (לקשט ביתו).
כלי כסף ונחושת - משתמש בהן לצרכן (מוציאן מהקרקע שלא יתעפשו) אבל לא לשחקן (לא ע"י האש וכד').
כלי זהב וזכוכית - לא יגע בהן (שאינם מעלים חלודה ונשברים בקלות).
שימוש בדמי האבדה (כשעליו למוכרה):
ר' טרפון - מותר, לפיכך חייב באחריותו (אפי' לא השתמש).
ר"ע - אסור, לפיכך אין חייב באחריותו (באונסין, אבל חייב בגנבה ואבדה כדין שומר שכר).
- ח** מצא אבדה שאין מכבודו לטפל בה, מה דין?

כל שאילו היה הדבר שלו, גנאי הוא לו ליטלו ברה"י (כגון שק או קופה-סל גדול) פטור מהשבתה, שנאמר 'וְהִתְעַלְמָתָּ' פעמים שאתה מתעלם.	
ט-י	25 הרואה בהמה תועה בדרך, כיצד ידע אם אבדה לבעליה או לא? חמור או פרה רועין בדרך - אין זו אבדה. חמור וכליו הפוכין, פרה רצה בין הכרמים - הרי זו אבדה. מצא פרה ברפת (אע"פ שאינה משתמרת) - אין חייב בהשבתה. מצאה ברשות הרבים (וניכר שהיא תועה) - חייב להשיבה.
ט	26 עד היכן מצות השבת אבדה? חייב להשיב אבדה אפי' ד' וה' (אפי' מאה) פעמים, שנאמר 'הֲשִׁב תְּשִׁיבָם'. אם בעקבות השבת האבדה בטל ממלאכתו, זכאי לפיצוי מבעל האבדה, אבל לא בשיעור כל שכן בטלתו אלא כפועל בטל (אומדים כמה אדם רוצה להבטל ממלאכתו הקשה ולעסוק בהשבת אבדה זו). אם התנה בפני ג' אנשים שאינו רוצה להשיב אם לא יקבל פיצוי מלא על אובדן שכרו - זכאי לקבלו, ואם אין שם ג' אנשים יכול להמנע מהשבת האבדה כי שלו (שכרו) קודם לשל חברו.
י	27 מהן דוגמאות המשנה לאב המצוה את בנו לעבור עבירה? כיצד עליו לנהוג במצבים אלו ומדוע? אבדה הנמצאת בבית הקברות ואמר אב לבנו (הכהן) היטמא והשב האבדה או אב האומר לבנו אל תחזיר אבדה - לא ישמע לו, כיון שהוא ואביו מצווים לשמוע בקול ה'.
י	28 מהן גדר מצות פריקה וטעינה? חייב לפרוק משא מעל בהמת חברו אפי' ד' וה' (ואפי' מאה) פעמים, שנאמר 'עֲזֹב תֵּעָזֵב' (פריקה) ו'הִקֵּם תִּקְּסִים' (טעינה). נמנע בעל הבהמה מלעזור לו - פטור שנאמר 'עֲמֹו', וא"כ הוא זקן או חולה. ר' יוסי הגלילי - היתה טעונה יותר מדי פטור, שנאמר 'תַּחַת מִשְׁאוֹ' משאוי שיכול לעמוד בו. נטילת שכר: ת"ק - מצוה מן התורה לפרוק בחנם (משום צער בעלי חיים) אבל על טעינה מותר ליטול שכר. ר"ש - אף לטעון מצוה בחנם.
יא	29 מי קודם למי במצות השבת אבדה ולפדיון שבויים? א. אבדתו, ב. אבדת רבו (מובהק שרוב חכמתו ממנו), ג. אבדת אביו (שאביו הביאו לעוה"ז ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העוה"ב). היה אביו חכם (וגם הוא למדו תורה) - של אביו קודמת לשל רבו. אביו ורבו (מובהק) בבית השבי - פדיון רבו קודם. היה אביו חכם - אביו קודם.
פרק ג - המפקיד	
א	30 אגבפקדון מיד ש"ח ונתפס ונתחייב לשלם כפל, למי משלם? ש"ח בגניבה ואבדה פטור מלשלם וחייב שבועה: - שילם ולא רצה לישבע - זכה בכפל ובתשלומי ד' וה'. - נשבע ולא רצה לשלם - משלם הגנב כפל וד' וה' לבעל הפקדון.
ב	31 שוכר שהשאל ממון המשכיר לאחר וארע אונס לפקדון, מה הדין? שכר מחברו והשאל הפקדון לאחר (ברשות המשכיר) ואבד באונס (מתה כדרכה וכיו"ב): ת"ק - השוכר נשבע ונפטור והשואל חייב לשלם לשוכר. ר' יוסי - כיצד הלה עושה סחורה בממונו של חברו, אלא השואל ישלם ישירות לבעלים (והשוכר פטור).
ג-ה	32 נתחייב לשלם לאחרים ומסופק למי נתחייב או שנסתפק בגובה החוב, מה דין? א. הודה לשנים שחייב לאי מהם משום שגזלו או (שאביו) הפקיד בידו אך אינו יודע למי, חייב לשלם לשניהם את מלוא הסכום (לצאת ידי שמים) כיון שהודה מעצמו (אפי' שהם לא תובעים אותו בברי). ב. שנים התובעים אחר שהפקידו בידו כל אחד מאתים, והודה שקיבל מידם אך טוען שקיבל מאי מאתים ומאי (וכן ב' כלים גדול וקטן), וכגון שהפקידו יחד ולא הקפידו זה על זה: ת"ק - נותן הסכום הקטן לכל אחד והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו (או שיתפשו בנייהם או שאחד מהם יודה). ר' יוסי - הכל יהא מונח עד שיבא אליהו, כדי שהרמאי יפסיד ואולי יודה.
ו	33 שומר הרואה פקדונו של חברו שהוא אובד, כיצד ינהג? פירות פקדון שנקבין: ת"ק - לא יגע בהן, שחביבין על האדם פירות משדהו אפי' מעט, יותר מפירות מרובים קנויים מאחר. (ובלבד שחשורו כשיעור הרגיל ולא יותר) רשב"ג - מוכרן בפני בית דין וחשוב כמשיב אבידה לבעלים.
ז-ח	34 שומר שערב פירות פקדון עם פירותיו (שלא כדין) ולאחר זמן בא להשיב הפקדון, האם יכול לפחות חסרונות כשיעור המצוי? המפקיד פירות אצל חברו (וערבן עם פירותיו) הרי זה יוציא לו חסרונות (משום אכילת עכברים וכיו"ב, הכל לפי המדה ולפי הזמן): חטין ואורז - 4.5 קבין לכור (2.5%). שעורין ודוחן - 9 קבין לכור (5%). כוסמין וזרע פשתן - 3 סאין לכור (10%). - ר' יוחנן בן נורי - לא מוציא לפי מדה אלא מוציא לכור אחד בלבד. - ר' יהודה - במדה מרובה (10 כורים) אינו מוציא מפני שמותירות (שתופחות בימות הגשמים כנגד חסרונן). יין: ת"ק - ששית, ר' יהודה - חמישית. שמן - 3 לוגין למאה: 1.5 שמרים + 1.5 בָּלֵעַ. [שמן מזוקק - אינו מוציא שמרים, קנקנים ישנים - אינו מוציא בלע]. [ר' יהודה - אף המוכר שמן מזוקק לחברו, מקבל הלוקח עליו 1.5 לוג שמרים למאה].
ט	35 שומר שטלטל חבית פקדון ונשברה ובאונס, מה דין? פרט! טלטלה לצורכה (כגון להעבירה למקום המשתמר) - פטור. טלטלה לצורכו - חייב (כיון ששלח בה יד נעשה גזלן עליה), א"כ: א. לא יחדו לה הבעלים מקום + ב. נשברה משהניחה.
י	36 כיצד יש לשמור מעות פקדון? כל פקדון צריך לשומרו בדרך המקובלת. מעות פקדון שצררן והפשילן לאחריו, מסרן לבניו הקטנים או נעל אותם שלא כראוי - חייב, שלא שמר בדרך השומרים. מסרן לבניו הגדולים - פטור (אחר שישבעו), שכל המפקיד על דעת כל בני ביתו של השומר הוא מפקיד. בדרך - צריך לשומרן בידו, בביתו - צריך לשומרן בקרקע או בכותל.

יא	37 האם מותר להשתמש בפקדון ללא רשות הבעלים? אסור להשתמש בפקדון ללא רשות, והמשתמש שלא ברשות שלח ידו בפקדון ומתחייב באונסין (כגזלן). שימוש במעות פקדון: הפקיד ביד שולחני: צרורין (וחתומין) - אסור, מותרין (שאינן צרורין) - מותר, [לפיכך אם אבדו חייב באחריותן (אם לא השתמש - חייב בגניבה ואבדה, ואם השתמש - חייב אף באונסין כלוה)]. הפקיד ביד בעה"ב: בין צרורין ובין מותרין - אסור. חנוני: ר"מ - כבעה"ב, ר' יהודה - כשולחני.
יב	38 שלח יד בפקדון ואבד, כיצד שמין את חיובו? ב"ש - ללקה בחסר וביתר (כגון שחייב להחזיר לבעלים צמר בהמתו אם גזזה, בין שהיתה טעונה בשעה ששלח בו יד ובין שנטענה אחר השליחות יד). ב"ה - כשעת הוצאה (רע"ב - כשעת הפקדון, רש"י - כשעת שליחות היד) לקולא ולחומרא. ר"ע - כשעת התביעה (של המפקיד את השומר בבית דין).
יב	39 מה דין שומר החושב לשלוח יד בפקדון? חישב לשלוח יד בפקדון (רש"י - אמר כן בפני עדים): ב"ש - חייב, שנאמר על כל דבר פשעי. ב"ה - פטור, שנאמר ואם לא שלח ידו במלאכת רעהו. קנין שליחות יד: הטה חבית ונטל ממנה מקצת ונשברה - משלם רק מה שנטל, כיון שלא עשה מעשה קנין (הגבהה וכדו'). (אם החמיץ היין - חייב, שבגלל שהוציא קצת מהיין החמיץ השאר). הגביהה ונטל ממנה (או אפי' ע"מ ליטול) ונשברה (אפי' באונס) - משלם דמי כולה, כי בהגבהתה קנאה להתחייב באונסיה כגזלן.
פרק ד - הזהב משנה	
א-ב	40 באת וכתוב את דוגמאות המשנה לכללים הבאים: א. מטלטלין קונים את המטבע והמטבע אינו קונה את המטלטלין, ב. המטלטלין קונים את זה. אחד מדרכי קנין (קרקע ומטלטלין) הוא קנין חליפין, כגון שאחד הצדדים עושה קנין המועיל (משיכה, הגבהה וכיו"ב) בדבר שהוא מעוניין לקנות מחברו, ושניהם מסכימים שהמוכר יקנה דבר השייך לקונה כנגד מה שמכר לו, הרי ששניהם קנו אע"פ שרק אחד מהם עשה קנין. (כגון: המחליף פרה בחמור, כיון שעשה האחד קנין, קנו שניהם). מעות אינן קונות (ואינן נקנות) בחליפין, ולכן: א. מוכר שעשה קנין במעות תמורת מטלטלין, לא חל המקח ושניהם יכולים לחזור בהם, אלא שחכמים קבעו שהחזור בו יקבל קללה "מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדברו". [ר"ש - כל שהכסף בידו ידו על העליונה, ולכן אם שילם הקונה יכול המוכר שהמעות בידו לחזור בו אבל הלוקח אינו יכול]. ב. הבא להחליף סוג מטבע אחד בסוג מטבע אחר, רמת הסחירות שלהם היא הקובעת איזה מהם יחשב כמטלטלין ואיזה יחשב כתמורה כספית. המשנה קובעת שהמטבעות הבאים חשובים כמטבע לעומת האחרים: א. זהב וכסף - כסף (ולכן אם עשה קנין בזהב נתקיים המקח, אבל בכסף לא). ב. כסף ונחושת - כסף. ג. מעות רעות (שנפסלו) ויפות - יפות. ד. אסימון (מטבע שאין עליו צורה) ומטבע - מטבע.
ג	41 מהו שיעור אונאה במקח, ועד מתי יכולים לחזור בהם? שיעור אונאה: עד שתות - מחילה. ששתות (=ששית) - מקח קיים ומחזיר הונאה. [ר' טרפון - שליש]. יותר משתות - מקח בטל. מותר להחזיר עד: ת"ק: הקונה - עד כדי שיראה לתגר (סוחר) או לקרובו, המוכר - אם אין חפץ דומה בידו חוזר לעולם, כיון שאין יכול להראותו למומחה אחר. ר' טרפון - כל היום.
ד	42 מי זכאי לתבוע ביטול מקח או תביעת ממון בטענה שנתאנה? הן הלוקח והן המוכר יכולין לתבוע האונאה. תגר: ת"ק - יש לו אונאה. ר' יהודה - אין לו אונאה. מי שנתאנה ידו על העליונה לבחור בין ביטול המקח או החזר האונאה (וקיום המקח).
ה-ו	43 מהו שיעור אונאה במטבע החסר ממשקלו, ועד מתי רשאי לתבוע להחזרה? כיון שאין דרך הבריות למחול על מטבע חסר, נחלקו התנאים בשיעור אונאה במקרה זה: ר"מ - ארבע איסרין איסר לדינר. (1/24) ר' יהודה - ארבע פונדיונות פונדיון לדינר. (1/12) ר' שמעון - שמנה פונדיונות שני פונדיונות לדינר. (1/6 - שתות) עד מתי מותר להחזיר: בכרכים - עד כדי שיראה לשולחני. בכפרים - עד ערבי שבתות, שבא לעיר ומשתמש בו. היה מְכִירָה הנותן - אפי' לאחר י"ב חדש מקבלה הימנו בחזרה (ממידת חסידות). אם אינו רוצה לקבלה - אין לו עליו אלא תרעומת.
ז	44 אלו הלכות שיעורן בפרוטה? א. הודאת מודה במקצת (המודה במקצת לתביעת ממון מחברו, חייב שבועה רק אם גובה הודאתו לפחות שוה פרוטה). ב. קידושי אשה בכסף. ג. מעילה (הנהנה מהקדש חייב קרבן מעילה רק אם נהנה לפחות בשוה פרוטה). ד. מצות השבת אבדה. ה. השבת גזלה לאחר שנשבע לשקר, חייב להוליכו אחרייו אפי' לארץ רחוקה (מְדִי).
ח	45 באלו הלכות מצינו תוספת של חומש על הקרן? א. אכל תרומה גדולה (או תרומת מעשר, חלה, ביכורים) בשוגג. ב. הפודה נטע רבעי או מעשר שני שלו (אבל לא של חברו). ג. הפודה הקדש שלו (אבל לא של חברו). ד. הנהנה מהקדש בשוגג בשיעור שוה פרוטה.

ה. גזל את חברו בשיעור שוה פרוטה ונשבע לו לשקר.

46 אלו דברים אין להם אונאה? אלו דינים נוספים אין נהגים בדברים הנ"ל?

דברים שאין להם אונאה:

- א. עבדים. ב. שטרות. ג. קרקעות.
ד. הקדש. ו"ש - קדשים שחייב באחריותו (שאם אבדו חייב להביא אחר) - שדבר הגורם לממון כממון דמי.
ה. ר' יהודה - ס"ת, בהמה ומרגלית. (חכמים - חולקים)
[וכן אין נוהג בהן (בעבדים, שטרות, קרקעות והקדש): תשלום כפל וד' וה', שבועת השומרים וחיובם.]

47 מהי 'אונאת דברים'? מה חמור יותר: אונאת ממון או אונאת דברים?

- א. לא יאמר לחברו 'כמה עולה חפץ זה' כשאין בכוונתו לקנותו.
ב. לא יזכיר לבעל תשובה את מעשיו הראשונים.
ג. לא יזכיר לבן גרים את מעשה אבותיו.
אונאת דברים חמורה יותר, שהיא: א. בגופו של אדם, ב. אינה ניתנת להישבות.

48 האם מותר לערב מיני פירות שונים ולמוכרם?

- סיכם עם חברו למכור לו פירות שדה מסויימת, אסור לו לערב פירות שדה אחרת אפי' חדשים בחדשים (וכ"ש חדשים בישנים).
יין מותר לערב קשה ברך, מפני שמעט קשה משיב את הרך.
אסור לערב שמרי יין של חבית אחת ביין של חבית אחרת, אבל נותן לו את שמריו (של היין עצמו).
מותר לערב מים ביין במקום שנהגו כך.
נתערבו מים ביינו (במקום שלא נהגו לערב) - אסור למוכרו בחנות אפי' הודיע לקונה שהוא מעורב, ולתגר אסור אפי' אם הודיעו שיש לחשוש שמא ירמה את אחרים ולא יודעים.
מותר לתגר (=סוחר) לערב תבואה או יין מכמה גרנות או גתות (כיון שכולם יודעים שהוא קונה ממקורות שונים), ובלבד שלא יהא מתכוין לערב (רע בטוב).

49 איזו השתדלות מותרת לשיווק סחורתו, ואיזו אסורה?

חילוק קליות וכיו"ב לתינוקות:

- ר' יהודה - אסור, מפני שמרגילן לבא אצלו.
חכמים - מותר, שאף חברו יכול לחלק משהו אחר.
הזלה מהשער הנהוג בשוק:
ר' יהודה - אסור.
חכמים - מותר ואף זכור לטוב.
הוצאת הפסולת (ברירת גריסין):
אבא שאול - אסור.
חכמים - מותר, ובלבד שלא יבור רק את השכבה העליונה שזו גניבת דעת.
- אסור לפרסם (לייפות באופן מלאכותי) אדם (עבד כנעני), בהמה או כלים (כדי שיראו כחדשים) לפני מכירתם, שיש בזה משום גניבת דעת.

פרק ה - איזה נשך

50 מהן דוגמאות המשנה לאיסור רבית מן התורה ומדרבנן, ומהם ההבדלים ביניהם?

- רבית מן התורה: א. דרך הלואה (ונג) ב. קצוצה משעת ההלואה.
דוגמאות: הלוח לחברו סלע (4 דינרים) ע"מ שיחזיר לו לאחר זמן 5 דינרים, הלוח לחברו סאתיים חיטין ע"מ שיחזיר לו לאחר זמן שלש.
רבית מדרבנן: א. דרך מקח וממכר (א) ב. אינה קצוצה (משעת ההלואה).
דוגמא: נתן לחברו כסף ע"מ שיספק לו חיטין בעונה הקרובה (לפי השער המקובל בשוק באותה העת). לאחר זמן התייקרו החיטין ותבע הקונה את החיטין כפי שסוכם, כיון שהוא רוצה עכשיו למוכרם לפי המחיר היקר כדי לקנות יין (שהוא עכשיו בזול), ואמר לו המוכר שבמקום לספק לו את החיטין הוא מעוניין לדחות את התשלום והוא מסכים להמיר את החוב מחיטין ליין לפי שער החיטין (היקר) והיין (הזול) של עכשיו: אם יש למוכר יין (ויכול הוא לספקו בפועל) - מותר (משנה ז'), אין למוכר יין - אסור.

51 הלוח לחברו, האם מותר למלוה להנות מנכסי הלוח נכסיו? הבא דוגמא.

- אסור למלוה להנות מנכסיו של הלוח (אפי' ברשות) הנאה שאין דרך הלוח למחול עליה, כגון לדור בחצרו חנם או בשכירות נמוכה מהמקובל, כיון שזה נראה כתשלום רבית על ההלואה שקיבל מידו.

52 באר: "מרבין על השכר ואין מרבין על המכר!"

- מכירה בתשלום מיידי במחיר מסויים ובתשלום דחוי (או בכמה תשלומין) במחיר גבוה יותר - אסורה, כיון שהתוספת על המחיר היא רבית (דרבנן) על האשראי שקיבל הקונה לשלם לאחר זמן.
שכירות לפי מחיר מסויים לכל חודש, והפחתה מהמחיר הנ"ל אם ישלם השוכר עבור מספר חודשים מראש - מותרת, כיון ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ואין השוכר מתחייב בתשלום אלא לאחר השימוש חודש בחודשו, וא"כ ההפרש בין שתי אפשרויות התשלום אינו תוספת עבור הלואה, אלא הנחה מצד המשכיר על הקדמת התשלום.

53 קנה שדה מחברו ושילם חלק מהתמורה, מי זכאי לאכול את יבול השדה עד לתשלום היתרה? פרט!

אמר המוכר לקונה:

- א. 'לכשתשלם הכל הרי השדה קנויה לך' - מוכר אוכל פירות, כיון שלא התכוון למכור לו אלא אחר גמר התשלום.
ב. 'שדי קנויה לך מעכשיו, ואתה חייב לי את יתרת התשלום' - לוקח אוכל פירות, כי קנין השדה הושלם בודאי ואינו מותנה בגמר התשלום.
ג. 'שדי קנויה לך מעכשיו כפי השיעור שכבר שילמת' - לוקח אוכל פירות כנגד מעותיו, והמוכר אוכל את פירות שאר השדה.
ד. 'לכשתשלם הכל הרי השדה קנויה לך מעכשיו' - שניהם אסורים לאכול, שאם יאכל המוכר שמא ישלם הלוקח את היתרה והמקח יחול למפרע וא"כ המוכר אוכל פירות ברבית על שהמתין לקונה עד שיפרע את חובו. ואם יאכל הלוקח, שמא בסוף לא יהיה ללוקח לשלם והמקח יתבטל וא"כ הלוקח אוכל פירות ברבית על שהלוח את הסכום שכבר שילם למוכר שהתברר כעת שלא היה אלא הלואה. לפיכך יפקידו את הפירות ביד שלישי, ואם יגמר המקח ינתנו הפירות לקונה, ואם לא, יוחזרו למוכר.

54 הלוח לחברו ומשכן לו שדה והתנה עמו שאם לא יפרע חובו עד זמן מסוים השדה תוחלט למלוה, מה הדין?

- א. לא אמר הלוח למלוה בשעת ההלואה 'אם לא אפרע... קנה לך שדי מעכשיו' התנאי בטל, כי לא גמר בדעתו באמת למכור את שדהו אלא סמך על יכולתו לפרוע את חובו, וא"אסמכתא לא קניא'.
ב. אמר '...קנה את שדי מעכשיו', אפי' שווה השדה יותר מסך ההלואה זכה המלוה, כי זהו מעשה מכר גמור על תנאי. [עד שיתברר אם הלוח פורע את חובו או לא ואם המקח יתקיים לבסוף, חייבים הצדדים להפקיד את פירות השדה ביד שלישי (כדלעיל בשאלה הקודמת).]

55 מהי "עיסקא"? מהו "היתר עיסקא", ובאילו תנאים הותר?

- עיסקא - מתן מעות מאדם לחברו לצורך התעסקות למטרות רווח, שיחולק בין הנותן למקבל (המתעסק).
במידה ואחריות על המעות היא על המקבל בלבד ("צאן ברזל" למלוה), הרי שעיסקא כזו הינה הלואה לכל דבר, והשתתפות הנותן ברווח אסורה משום רבית (רמב"ם - דרבנן, תוס' - דאורייתא).

לשם כך תקנו חכמים "היתר עסקא" המחלק את האחריות על המעות בין הנותן למקבל (ב"מ קד:), כך שהחלק היחסי כנגד הרווח שיקבל הנותן (למשל 50%) אינו אלא **פקדון** ביד המקבל והנותן יטול חלק בהפסד כמו ברווח, והשאר יהיה **מלוה** ביד המתעסק ובו אין לנותן חלק לא בהפסד ולא ברווח.

אך עדיין קיים חשש לרביית, שהרי המקבל טורח בחלק הפקדון ללא תמורה. לפיכך לא התירו חכמים עסקא כזו אלא היתר יושלם משהו למקבל כנגד טרחתו והוצאותיו על חלק הפקדון.

דוגמאות:

א. אין נותנים לחנוני סחורה או מעות כדי לקנות סחורה, ע"מ למכרה ולהתחלק עמו ברווחים (אפי' אם הנותן נוטל חלק גם בהפסדים), אלא נותן לו (בנוסף) שכר כפועל על טרחתו בחלק הפקדון של הנותן.

ב. אין נותנים תרגולין וביצים או עגלן וסייחין ע"פ שומא (הערכת שוים), כדי שיטרח בגידולם והאכלתם ויחלקו ברווחים שיתווספו לגובה השומא, אלא נותן לו גם שכר עמלו והחזר הוצאות עבור המזון לחיות.

ג. נותנים עגלן וסייחין ללא שומא של דמיהן (שאין המקבל אחראי על אובדנם ואם מתו אינו משלם כלום), כיון שהם אינם מלוה ולכן אין לחשוש לרביית.

ד. נותנים פרה וחמור (גדולים הראויים למלאכה) כדי שהמקבל ישיבם ויחלקו את הרווחים הנובעים מהשבח ומוולדות ואין חוששין לרביית, כיון שזכותו של המקבל לעשיית מלאכה בבהמות הני"ל שהן גדולות (בניגוד לעגל וסוּח), הוא כנגד שכר עמלו ומזון הבהמות. **[רשב"ג - במקרה כזה מותר אף לצרף עגל וסוּח אגב אמו.]**

ה. החוכר שדה מחברו יכול ללוות ממנו כסף לצורך השבחת השדה, ובתמורה ישלם לו דמי חכירות גבוהים יותר, ואין בזה רביית כיון שהתוספת היא עבור שדה מושבחת יותר (כפי שהיא תהיה לאחר ההשקעה בה).

56 האם מותר ללוות ולהלוות ברבית לגוי?

מותר ללוות מגוי ולהלוות לגוי ברבית. **[רמב"ם - המלוה לגוי ברבית מקיים מצות עשה.]**
מותר לישראל להיות שליח של גוי להלוות מעותיו לישראל אחר, **מדעתו של הגוי** אבל לא מדעתו שלו.

57 באלו תנאים מותר לשלם לחנוני מראש כדי שישפיק לו פירות לאחר זמן?

מותר לשלם עבור פירות ע"מ שהמוכר ישפיק לקונה לאחר זמן אפי' אם מחיר הפירות עתיד לעלות, באחד משני תנאים:

א. בשעה שהקונה נותן למוכר את המעות, יש למוכר את הסחורה בידו ('היה הוא תחילה לקוצרים'). (אפי' אם אינה מוכנה לגמרי, כגון גדיש תבואה או מעטן של זיתים או ביצי חמר של קדר.)

ב. אם יצא שער קבוע בשוק לאותן פירות (כגון שהפירות מצויין כבר בשוק), מותר אפי' אם אין מאותן פירות ביד המוכר, כיון שבמעות שקיבל הוא יכול כעת לקנות בשוק במחיר הנמוך.

- כמו כן כשיצא שער קבוע בשוק, יכול לסכם עם חברו שאם ירד מחיר הפירות ממחירו עכשיו יתן לו כמות גדולה יותר כשער הזול (הגבוה).

רבי יהודה - אפי' לא סיכם עמו וירד המחיר, יכול לומר לו שיתן לו כמחיר הנמוך או שיחזיר לו מעותיו, שסתם דעתו של אדם על שער הנמוך.

58 האם מותר ללוות מחברו דבר שאינו מעות, ומדוע? באלו תנאים התירו זאת חכמים?

חכמים אסרו להלוות לחברו דבר שמחירו עשוי להשתנות (שאין לו שער קבוע בשוק) כתבואה ('יסאה בסאה') או ככר לחם וכיו"ב, שמא מחירו יעלה ונמצא שמחירו לו יותר ממה שהלוואה והיו כרביית.

אם בשעת ההלוואה יש ללוה מאותו הדבר (אפי' מעט) אלא שאינו זמין בידו (נעול ואין המפתח בידו וכיו"ב):

ת"ק - מותר.
הלל - אסור.

- כמו כן התירו חכמים להלוות לאריס שלו חטיטין כדי לזרוע השדה.

ר"ג - היה מחמיר על עצמו שאם מחיר החטיטין התייקר היה מקבל חזרה כמות חטיטין השווה לערך שהיו שווים החטיטין בשעת ההלוואה.

59 האם מותר לבקש עזרה מחבר ע"מ לעזור לו עזרה נגדית בתמורה?

מותר לסייע לחברו במלאכתו ע"מ **שבתמורה** חברו יעזור לו, **דוקא במלאכה זרה**. אבל במלאכה שונה או אפי' באותה מלאכה בזמנים שונים שרמת הקושי בהם שונה אסור, כי ההפרש בערך הכספי בין העבודות נחשב כרביית.

דוגמאות:

מותר: נכש עמי ואנכש עמך, עדור עמי ואעדור עמך.

אסור: נכש עמי ואעדור עמך, עדור עמי ואנכש עמך, חרוש עמי בגריד (קִיץ) ואחרוש עמך ברביעה (חורף - קשה יותר).

60 מהי רבית מוקדמת, רבית מאוחרת ורבית דברים?

ר"ג: רבית מוקדמת ורבית מאוחרת - אסורה מדרבנן.

רבית מוקדמת - לשלוח מתנה וכיו"ב למי שבכוונתו לבקש ממנו הלוואה בעתיד.

רבית מאוחרת - לשלוח מתנה וכיו"ב למי שלוח ממנו (אפי' כבר פרע לו), ולומר לו 'זה בשביל מעותיך שהיו בטלות אצלי'.

ר"ש: **רבית דברים** - אסור (מדרבנן) לתת הנאה בדיבור למי שהלוה לו שאלמלא ההלוואה לא היה רגיל בכגון זה, למשל להקדים לו שלום או לידע אותו במידע חשוב ('דע כי בא איש פלוני ממקום פלוני').

61 מיהם המזהרים על איסור רבית, ובאלו איסורים עובר כל אחד מהם?

האיסורים הקיימים במעשה הלוואה ברבית:

- שמות כב, כד:** אם כסף תלֹוה אֶת עַמִּי אֶת הָעֶנִי עִמָּךְ לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה (מלוה) לֹא תִשְׁימֹון עָלָיו נֶשֶׁךְ (מלוה, ערב, עדים, חכמים: אף הסופר).
- ויקרא כה, לו:** אֶל תִּקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית וְיִרְאֵת מֵאֲלֹהֶיךָ וְחִי אִחִיךָ עִמָּךְ. (מלוה)
- ויקרא כה, לז:** אֶת כֶּסֶפְךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבִמְרִבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ. (מלוה)
- דברים כג, (כ)** לֹא תִשָּׁךְ לְאִחִיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֶכְלָךְ נֶשֶׁךְ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר נֶשֶׁךְ. **(כא)** לְנִכְרִי תִשָּׁךְ וּלְאִחִיךָ לֹא תִשָּׁךְ... **(לוה)**
- ויקרא יט, יד:** וְלִפְנֵי עֵינֶיךָ לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל. (מלוה, לוה)

פרק ו - השוכר את האומן

62 שכן פועל לעבודה והטעו זה את זה, מה הדין?

- שכר פועל לעבודה וחזר בו השוכר קודם תחילת העבודה (וכגון שהודיע לו על הביטול קודם שהגיע למקום העבודה) - אין לפועל על השוכר אלא תרעומת.

- לעומת זאת הפועל חוזר בו אפי' באמצע היום (אחר שהתחיל לעבוד, ואין לשוכר עליו אלא תרעומת), אלא שכר מלאכת דבר האבד (כגון: חמר או קדר להביא פרייפרין וחלילים לכלה או למת או להעלות פשתן מהמשרה וכיו"ב) וחזר בו לפני תחילת העבודה או באמצע, שאם אין אחר שיכול לשוכרו באותו המחיר - שוכר פועל אחר אפי' בכפליים משכר הראשון ותובע את ההפרש מזה שחזר בו, או שיכול להטעותו ולהבטיח שיוסיף לו על שכרו ולבסוף יתן לו כפי שסיכמו בתחילה.

- סיכם עם פועל על עבודה **בקבלנות** (תשלום שכרו לא לפי זמן אלא עם גמר העבודה) זה שחזר בו ידו על התחנתנה, ולכן:

חזר בו הפועל:

- התייקר מחיר הפועלים - משלם לו שכרו על מה שכבר עבד, בניכוי ההפרש שצריך להוסיף לפועל לפי המחיר היקר.

- הוזל מחיר הפועלים - משלם לו שכרו על מה שכבר עבד כפי שסיכם עמו.

חזר בו השוכר:

- התייקר מחיר הפועלים - משלם לו שכרו על מה שכבר עבד כפי שסיכם עמו.

- הוול מחיר הפועלים - משלם לו כל מה שסיכם עמו, בניכוי ההפרש שצריך לשלם לפועל אחר להשלמת העבודה לפי המחיר הזול.

63 **שכר בהמה בתנאים מסוימים ושינה מההסכם, מה דינה?** **ג-ה**

שכר חמור:

א. להוליכו בהר והוליכו בבקעה או ההיפך (אפי' למרחק זהה או קצר יותר) ומתה - חייב, שיכול בעל החמור לטעון שמת מחמת השינוי באקלים.

ב. -להוליכו בהר והוליכו בבקעה:

החליק - פטור, שהחלקה יותר מצויה בהר מבבקעה.

מת מחוס - חייב, שחוס הבקעה קשה מהר.

-להוליכו בבקעה והוליכו בהר:

החליק - חייב. (כנ"ל)

מת מחוס - פטור (כנ"ל), אא"כ יש לתלות שמת מחמת מאמץ העליה - חייב.

שכר פרה:

ג. לחרוש ונשבר הקנקן (יתד המחרשה):

לחרוש בהר וחרש בבקעה - פטור, שיותר מצוי שישבר הקנקן בהר מבבקעה.

לחרוש בבקעה וחרש בהר - חייב.

ד. לדוש בקטנית ודש בתבואה והחליקה - פטור.

לדוש בתבואה ודש בקטנית והחליקה - חייב, מפני שהקטנית מחליקה יותר מתבואה.

ה. שכר חמור:

להביא חיטים והביא שעורים או להביא תבואה והביא תבן (באותו משקל אבל בתוספת נפח) - חייב, מפני שהנפח קשה למשאוי (ויכול לגרום לאיבוד שיווי המשקל).

להביא חיטים והביא שעורים (באותו נפח) - פטור, שמשקל השעורים קל מהחיטים.

64 **שכר בהמה מחברו והמשכיר מנוע מלקיים חובתו, שלא באשמתו, מה הדין?** **ג-ה**

שכר חמור מחברו:

א. הבריק (נתעורר) או נעשה אנגריא (נלקח לעבודת המלך) - כיון שראוי למלאכה במקצת (נתעורר - יכול לכוונו, נעשה אנגריא - יכול להמתין עד שיחזירוהו לו), יכול המשכיר לומר לשוכר 'הרי שלך לפניך' והפסדת את מעות השכירות, שגם מזלך גרם לכך.

ב. מת או נשבר - חייב המשכיר להעמיד לשוכר חמור אחר, כיון שאינו ראוי למלאכה כלל.

65 **מה רמת אחריותו של אומן על החפץ שהופקד בידו?** **ו**

אומן דינו כשומר שכר, וחייב בגניבה ואבדה.

סיים מלאכתו ואמר למזמין:

- 'טול את שלך והבא מעות' - דינו כשומר חנם.

- 'הבא מעות וטול את שלך' - דינו כשומר שכר, כיון שמחזיק בחפץ כמשכון על שכרו, הרי שהוא נהנה כש"ש.

66 **אמר לחברו 'שמור לי ואשמור לך' או ביקש מחברו 'שמור לי' ואמר לו 'הנח', מה הדין?** **ו**

אמר לחברו 'שמור לי ואשמור לך' - דין שניהם כשומרי שכר.

ביקש מחברו 'שמור לי'. השיב לו:

- 'הנח לפני' - שומר חנם.

- 'הנח לפניך' או 'הנח' - פטור אפי' מדין שומר חנם.

67 **מהי רמת אחריותו של מלוה על משכון שהופקד בידו כנגד חובו? האם מותר למלוה להנות ממנו.** **ז**

המלוה על המשכון, דינו:

ת"ק - כשומר שכר, כיון שמקיים מצוה שהלוה לחברו, פטור באותה שעה ממצות צדקה ומשום כך נחשב כש"ש כל זמן שהמשכון בידו.

ר' יהודה: הלוהו מעות - כשומר חנם, שאין הפטור ממצות צדקה נחשב כשכר לענין זה. הלוהו פירות - כשומר שכר, כי יש לו הנאה שפירותיו לא הרקיבו.

אבא שאול - מותר אדם להשכיר משכונו של עני כדי לפחות מסך ההלוואה (דוקא בדבר ששכרו מרובה והפחת שלו מועט), מפני שהוא כמשיב אבדה.

68 **נשכר להעברת חבית ממקום למקום ונשברה תחת ידו, מה דינו?** **ח**

המעביר חבית ממקום למקום ושברה בין שומר חנם בין שומר שכר - ישבע שלא פשע ופטור, ואף שאינו אונס, תקנו חכמים שהפועל ישבע ויפטור, שאם לא כן אנשים יפחדו לקבל עליהם מלאכה מעין זו, וזה לא טוב לבעלי חביות.

(**ר' אליעזר** - תמה אני אם יכולין זה וזה לישבע, שהרי שבירת החבית אינה אונס ולעיתים אף נשברת בפשיעה.)

פרק ז - השוכר את הפועלים **משנה**

69 **מהו תנאי העסקת פועל שמתחייב בהם המעסיק?** **א**

פועל הנשכר למלאכה, חייב השוכר להעסיקו ע"פ הנהוג באותה מדינה, אא"כ התנו ביניהם לשנות מהמנהג קודם תחילת העבודה. דוגמאות: **א.** אין יכול לכופו להשכים ולהעריב בניגוד למנהג. **ב.** חייב לתת לו מזון ואף לספק במתיקה (להוסיף לתתן לפת) - הכל כמנהג המדינה.

התחייב לתת לו מזון (אע"פ שכך הוא המנהג באותו מדינה בלאו הכי):

רבי יוחנן בן מתיא - התחייב לו מזונות יתרים (אפי' כסעודת שלמה בשעתו לא יצא ידי חובה).

רשב"ג - לא התחייב להוסיף לו אלא הכל כמנהג המדינה.

70 **אלו מגבלות קובעת המשנה לדין התורה המזכה פועל לאכול מיבול השוכרו בשעת מלאכה?** **ב-ד**

דברים נג:

(**כה**) **כִּי תִבְאָ בְּכֶרֶם רֶעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנֶפֶשְׁךָ שְׂבִעֶךָ וְאָל כֶּלֶךָ לֹא תִתֵּן.**

(**כו**) **כִּי תִבְאָ בְּקִמְחָת רֶעֶךָ וְקִטְפָת מְלִילַת בְּיָדְךָ וְחֶרְמֶשׁ לֹא תִנִּיף עַל קִמְחַת רֶעֶךָ.**

פועל העובד בשדה או בכרם חברו, זכאי לאכול מהיבול בשעה שהוא עובד, **בתנאים הבאים:**

א. דבר שגידולו מן הארץ.

ב. מלאכתו בפירות המחוברים לקרקע בשעת גמר מלאכה (בשעת תלישתן ונתינתן לכלי בעה"ב) או בתלוש מן הקרקע קודם גמר מלאכה (לפני שיתחייבו בתרומות ומעשרות ויאסרו משום טבל).

ג. אוכל דוקא ממה שהוא עובד בו באותה שעה אבל לא ממה שסמוך לו (כגון ענבים ותאנים אפי' עתיד לעבוד בשניהם). [אבל יכול להמנע מלאכול עד שיגיע לפירות היפים בעיניו ולאכול דוקא מהם].

ד. דוקא בשעת מלאכה ממש, אבל לא בשעת מנוחה וכיו"ב. [חכמים תקנו שיכול לאכול בשעה שהולך ממקום למקום לצורך עבודתו, כגון משורה לשורה או בחזרתו מהגת וכיו"ב, שזה לטובת בעה"ב שהפועל אינו מתבטל בשעת עבודתו].

ה. מלאכה שהיא בידיו או ברגליו אך לא בשניהם (או אפי' בכתפו): **ת"ק** - אוכל. **ר' יוסי בר' יהודה** - אינו אוכל עד שיעשה בידיו וברגליו.

71 **מהו שיעור האכילה המותר לפועל לאכול מיבול מעסיקו?** **ה**

ת"ק - אין הגבלה.

ר' אלעזר חסמא - אינו רשאי לאכול יותר מגובה שכרו.

חכמים - כת"ק, אבל מלמדין אותו שלא יהא רעבתן וימנעו מלשוכרו לעבודה.

72	האם יכול פועל להתנות לא לאכול ממה שזיכתה אותו התורה ובתמורה להגדיל את שכרו?	י
פועל רשאי להתנות עם מעסיקו שלא יאכל מהפירות ובתמורה יוסיף לו על שכרו. וכן יכול להתנות כנ"ל עם מעסיק אשתו או בניו ועבדיו הגדולים מדעתם, ואם הסכימו התנאי קיים כי יש להם דעת למחול על זכותם. אבל אינו יכול להתנות כנ"ל עם מעסיק בניו ועבדיו הקטנים או עם השוכר את בהמתו (שזכאית לאכול בשעת דישה משום 'לא תחסום שור בדישו'), אע"פ שהוא מקבל את שכרו, כי אין בהם דעת למחול על זכותם מן התורה לאכול בשעת עבודה.		
73	פועל שנשכר למלאכה בפירות האסורין לאכילה (נטע רבעי או טבל), מה הדין?	ז
השוכר פועל למלאכה בפירות נטע רבעי צריך להודיעו מראש שאינו יכול לאכול, ואם לא הודיעו חייב לפדות מהפירות כדי שיעור אכילתו ולתת לו. כנ"ל בפירות טבל (כגון חביות יין שנפתחו שכבר נגמרה מלאכתן ונתחייבו במעשר), ואם לא הודיעו חייב לעשר ולתת לו.		
74	פועל שנשכר לשמור על פירות, האם זכאי לאכול מהן?	ח
שומר פירות (תלושים) אינו זכאי לאכול מן התורה, ששמירה אינה כמעשה מלאכה גמור, אבל אוכל הוא מהלכות מדינה (מנהג השוק).		
75	מיהם ד' השומרים ומה רמת חיובם?	ח
א. שומר חנם - נשבע ונפטר בכל טענה (חוץ מפשיעה שחייב בה). ב. +ג. שומר שכר ושוכר - נשבעים ונפטרים באונס (כגון בהמה שנשברה, נשבתה או מתה), וחייבים בגנבה ואבדה. ד. שואל - חייב אפי' באונס (מתה מחמת מלאכה פטור).		
76	מהן דוגמאות המשנה למקרי אונס ושוכר פטורין בהם?	ט-י
בהמה המופקדת בידו שתקף אותה : - זאב אחד : ת"ק - אינו אונס. [ר' יהודה - בשעת משלחת זאבים אונס.] שני זאבים - אונס. שני כלבים : ת"ק - אינו אונס. [ידוע הבבלי משום ר' מאיר - משתי רוחות אונס.] (רמב"ם - יותר משניים אונס) לסטים (מזוין) - אונס. ארי , דב, נמר, ברדלס, נחש וכיו"ב - אונס. הולכין הרועה למקום גדודי חיה ולסטים - הרי זו פשיעה וחייב. מתה כדרכה - אונס. סיגפה (הרעיבה) ומתה - אינו אונס (אפי' ש"ח חייב). עלתה לראשי צוקין (כגון שתקפתו ולא הצליח למונעה מלעלות) ונפלה - אונס. העלה לראשי צוקין (או עלתה מעליה אבל היה יכול למונעה) ונפלה - אינו אונס.		
77	מה דין המתנה על מה שכתוב בתורה? האם ניתן לשנות את חיובי השומרים ע"פ תנאי מוסכם מראש?	י-יא
המתנה על מה שכתוב בתורה - תנאו בטל. הקדים בדבריו את המעשה לתנאי (כגון שאמר לאשה 'הרי את מקודשת לי... אם...') - תנאו בטל. תנאי שאי אפשר לקיימו - תנאו בטל והמעשה קיים. - יכול שומר חנם להתנות להפטר משבועה (בטענות שדינו להשבע ולהפטר), וכן שואל יכול להתנות להפטר מתשלום, וש"ש ושוכר מתנין להפטר משבועה ומתשלום בטענות השונות, ואין בכך משום 'מתנה על מה שכתוב בתורה' כיון שישלם תנאי שבממון קיים (כר' יהודה).		
פרק ח - השואל את הפרה		
78	אימתי שומרים פטורים מאחריות על הפקדון משום 'בעליו עמו'?	א
השואל או השוכר פקדון מחברו בשעה שחברו עצמו שאול או מושכר אצלו למלאכה, ואבד או נגנב או נאנס הפקדון אפי' אחר שהסתיימה שאלת או שכירות הבעלים, השואל או השוכר פטור לעולם עד שישלם את הפקדון לבעליו וישאלהו או ישכרהו שוב, שנאמר '...בְּעָלָיו אֵין עֲמוּ שְׁלָם וְשָׁלַם : אִם בְּעָלָיו (בעל הפקדון) עֲמוּ (עם השואל) לֹא יִשְׁלָם...'. (גמ' - 'היה עמו בשעת שאלה אפי' לא היה עמו בשעת שבוירה ומתה')		
79	מה דין שומר שקיבל פקדון, חלקו בשאלה וחלקו בשכירות ואבד חלק ממנו? פרט המקרים השונים!	ב
קיבל פקדון מחברו, חלק מהזמן או מהפקדון בשאלה וחלקו בשכירות, ואבד חלקו באונס ונחלקו המפקיד והשומר אם בזמן או חלק השאלה אבד והשומר חייב באחריותו או בזמן או חלק השכירות אבד והוא פטור : א. המפקיד טוען ברי והשומר טוען שמא - חייב. (א. ברי ושמא ברי עדיף. ב. כגון שיש עסק שבועה ביניהם ומתוך שאינו יכול להשבע משלם). ב. המפקיד טוען שמא והשומר טוען ברי - פטור. (אפי' משבועה, כיון שאין כנגדו טענת ברי). ג. שניהם טוענים ברי - השומר נשבע כטענתו (ע"י גלגול שבועה אגב שבועת השומרים שאבד באונס) ונפטר, שהמע"ה. ד. שניהם טוענים שמא : סומכוס - חולקין, חכמים - המע"ה ופטור.		
80	השואל מתחברו או המחזיר שאלתו למשאל באמצעות שליח ואבד מתחת ידי השליח, מה הדין? פרט המקרים השונים!	ג
א. משאל ששלח את פקדונו לשואל ביד שליח (אפי' בנו או עבדו של המשאל או של השואל) ואבד מתחת ידי השליח באונס - השואל פטור כי אינו נחשב כשואל עד שגיע הפקדון לרשותו. ב. עשה כנ"ל ע"פ ציווי/בקשת/הסכמתו של השואל - השואל חייב, כיון שהפקדון עומד ברשותו מרגע שהגיע ליד השליח. וכן ההיפך, בשעה שהשואל מחזיר הפקדון למשאל.		
81	ספק שנתעורר על מעשה מקח ונחלקו בו הצדדים, מה הדין? הבא את דוגמאות המשנה!	ד
- החליף פרתו בחמור חברו (בקנין חליפין) או שקנה ממנו שפחה (בקנין כסף וכיו"ב), והחמור או השפחה לא היו לפנייהם בשעת הקנין) וילדו, ונחלקו אימתי ילדו (קודם או אחר הקנין) : סומכוס - חולקין את שווי הולד ביניהם, חכמים - המע"ה ויד המוכר על העליונה. - מכר לחברו עבד או שדה, ונחלקו איזה מכר לו (גדולה או קטנה) : א. לוקח טוען ברי ומוכר טוען שמא - זכה הלוקח בגדולה. (א. ברי ושמא ברי עדיף. ב. כגון שיש עסק שבועה ביניהם ומתוך שאינו יכול להשבע משלם). ב. לוקח טוען שמא ומוכר טוען ברי - הלוקח זוכה רק בקטנה. ג. שניהם טוענים ברי - המוכר נשבע כטענתו ונותן הקטנה, שהמע"ה. ד. שניהם טוענים שמא : סומכוס - חולקין, חכמים - המע"ה ופטור.		
82	עצי זית הנטועים בשדה חברו והוסיפו לגדול, למי שייכת התוספת?	ה
מכר עצי זית הנטועים בשדה לחברו ע"מ שיעקרו ויטלם לרשותו, והשתתה הלוקח מליטול עציו והוסיפו לגדול וטוען המוכר שאף לו יש זכות בתוספת כי גם שדהו הועילה בצמיחת העצים : הוסיפו פחות מרביעית לסאה (שארין בסאה זיתים רביעית לוג שמן אחר ניכוי כל ההוצאות) - התוספת לבעל הזיתים שדרכו של המוכר למחול על תוספת מועטה כזאת.		

- הוסיפו רביעית לסאה או יותר - חולקין.
וכן אם שטף נהר את זיתיו ונטעם בשדה חברו - חולקין.

83 השכיר בית לחברו ורוצה אחד הצדדים להביא את הסכם השכירות לסיומו, מן המגבלות שקובעת המשנה למקרה זה?

בתים:

בעירות:

- בימות הגשמים (מסוכות עד פסח) - שני הצדדים אינם יכולים להפסיק את הסכם השכירות, כיון שקשה למצוא בתים להשכיר בחורף.

- בימות החמה - הרוצה לסיים את השכירות, חייב להודיע לחברו ל' יום קודם.

בכרכים: כל השנה חייב להודיע ל"ב חודש קודם, כיון שהביקוש לשכירות בתים בכרכים גדול וקשה למצוא בית פנוי (וכן קשה למצוא שוכר חדש).

חנויות:

- בכל מקום ובכל זמן צריך להודיע מראש ל"ב חודש, כיון שדרך החנוני למכור בהקפה והוא צריך זמן לגבות את חובותיו מהלקוחות.

- **רשב"ג:** חנות של נחתומים או צבעים - ג' שנים, כיון שדרכם למכור ללקוחותיהם בהקפה לזמן ארוך במיוחד.

84 השכיר בית לחברו, מה בכלל אחריות המשכיר ומה בכלל אחריות השוכר בתחזוקתו של הבית?

אחריות המשכיר: דלת, נגר (בריח), מנעול, וכל דבר שהוא מעשה אומן (כגון פתיחת חלונות, חיזוק התקרה וכיו"ב).

אחריות השוכר: כל דבר שאינו מעשה אומן (כגון מעקה, סולם וכיו"ב).

רמב"ם - הכל כמנהג המדינה.

85 השכיר בית לחברו ונתעברה השנה, האם חייב השוכר להוסיף על דמי השכירות עבור חודש העיבור?

א. השכיר לשנה - השוכר זוכה בחודש העיבור.

ב. השכיר ל"ב חודשים - המשכיר זכאי לתוספת בדמי השכירות עבור חודש העיבור.

ג. סיכמו בהסכם השכירות ל"ב דינרי זהב לשנה, דינר זהב לחודש:

רשב"ג, ר' יוסי - חולקין את חודש העיבור, כיון שיש ספק אם אומרים 'תפוס לשון ראשון' או 'תפוס לשון אחרון'.

להלכה - המשכיר זוכה, כיון שהוא המוחזק והבעלים על הבית, והמע"ה.

86 השכיר בית לחברו ונפל, מה הדין?

א. אמר לו 'בית זה' - פטור המשכיר מלבנות לו בית אחר, שמזלו של השוכר גרם.

ב. אמר לו 'בית סתם' - חייב המשכיר לבנות לו בית אחר, אבל יכול לבנותו כרצונו.

ג. אמר לו 'בית כזה' - חייב להעמיד לו בית אחר בדיוק כבית ששכר ממנו (לא קטן ולא גדול יותר, לא יפצל בית אחד לשניים או ההיפך, לא יפחות ולא יוסיף חלונות אלא א"כ מסכים לכך השוכר וכן כיו"ב).

פרק ט - המקבל שדה מחברו

87 מהו הסכם 'חכירה' והסכם 'קבלנות'? מהם הדינים השונים שמופיעים במשנה הנוגעים לסוגי העסקאות הנ"ל?

חכירה - קבלת שדה לזריעה או נטיעה ע"מ לשלם לבעל השדה **סך קצוב** מהיבול. [שכירות - סך מעות קצוב].

קבלנות (אריסות) - כנ"ל, ע"מ לשלם לבעל השדה **אחוז** מסוים מהיבול (מחצה, שליש או רביע וכיו"ב).

הלכות השייכות בשני סוגי העסקאות (סך קצוב/אחוזים):

א. אין אחד הצדדים יכול לשנות או לכופ את חברו לשנות ממנהג המדינה, כגון במקום שנהגו לקצור התבואה (ולהשאיר השורשים בקרקע) או לעקור (עם השורשים) או שנהגו בסוף עונת הקציר לחרוש השדה (שימותו שורשי העשבים הרעים). [א]

ב. קיבל מחברו שדה בית השלחין (שצריך להשקותה מלבד מי גשמים) והיה בה מעין או בית האילן (שהיה בה אילנות שהמקבל נהנה מאכילת פירותיהם) ולאחר זמן יבש המעין או נקצץ האילן - אין המקבל רשאי להפחית מהתמורה שהתחייב לתת לבעל השדה, כיון שלא על דעת המעין או האילנות קיבל את השדה מראש. אם בשעת ההסכם ציין המקבל 'שדה בית השלחין זו' או 'שדה בית האילן זו', רשאי להפחית מהתמורה כפי המקובל. [ב]

ג. קיבל שדה מחברו ל'שבועי' (שנים) בסכום **כספי** מסויים, שנת השמיטה מן המניין ואינו זכאי לשנה נוספת או לנכות לבעל השדה משכרו.

סיכום עמו לשבע שנים, זכאי לעבוד בשדה שבע שנים הראויות לעבודה למעט שנת השמיטה. [י]

הלכות השייכות בעסקת חכירה (סך קצוב):

א. קיבל שדה מחברו ולא רוצה לנכש וטוען שבעל השדה אינו מפסיד מכך כיון שבכל מקרה הוא מקבל כפי הסך הקצוב שקבעו ביניהם - יכול בעל השדה להתנגד בטענה שבתום ההסכם השדה תחזור לידו ותעלה עשבים. [ד]

ב. קיבל שדה מחברו ואכלה חגב או נשדפה (נופלים הגרעינים מהשיבולים): מכת מדינה (שלקו רוב שדות העיר) - זכאי המקבל לנכות לבעל השדה מדמי החכירה, אינה מכת מדינה - לא מנכה לו (שמזלו גרם). **ר' יהודה** - סיכמו על תשלום במעות ולא בתבואה, בכל מקרה לא מנכה לו. [ו]

ג. קיבל שדה מחברו ולקתה (נשדפה וכיו"ב) או שהיו הגידולין יפים במיוחד - רשאי/חייב המקבל לתת לבעל השדה את חלקו מגידולי אותה שדה ולא לקנות מהשוק ולתת לו. [ז]

ד. סיכמו שהמקבל יזרע שעורים אסור לו לזרוע חיטים או אם סיכמו על תבואה אסור לו לזרוע קטניות, אבל ההיפך מותר כיון ששעורים ותבואה מכחישים את הקרקע פחות מחיטים ומקטניות. **רשב"ג** - כל שינוי מסוג זה אסור כי בעל השדה מקפיד עליו. [ח]

ה. קיבל שדה מחברו לשנים מועטות לא יזרענה פשתן כי הוא מכחיש את הקרקע הרבה, אא"כ קיבלה לשבע שנים שאז יכול לזרעה פשתן בשנה הראשונה בלבד. [ט]

הלכות השייכות בעסקת קבלנות (אחוזים):

א. שני הצדדים חולקין בכל: בתבואה, בתבן ובקש; ביין, בזמורות ובקנים (סמוכות שקנו מתחילה מכספי שניהם). [א]

ב. קיבל שדה מחברו ונמנע מלעובדה, חייב לשלם לו לפי אודמן כמה שראויה לעשות, שבהסכם הוא כותב לו 'אם אוביר ולא אעביר אשלם במיטבא'. [ג]

ג. קיבל שדה מחברו ולא הצמיחה כמצופה אלא מעט, והמקבל אינו רוצה להמשיך להשקיע בה אבל בעל השדה דורש זאת כי הוא מעוניין בחלקו: **ת"ק** - אם יש בה כדי להעמיד קרי (סאתיים לאחר ניכוי כל ההוצאות), חייב לטפל בה. **ר' יהודה** - רק אם יש בה כדי נפילה (כשיעור שזרעה). [ה]

88 מהו איסור הלנת שכר שכיר? מה בכלל איסור זה?

ויקרא יט, יג: לא תלין פְעֻלַּת שְׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר. (שכיר יום)

דברים כד, טו: בְּיוֹמוֹ תִּתֶּן שְׂכָרְךָ וְלֹא תְבֹא עָלֶיךָ הַשֶּׁמֶשׁ. (שכיר לילה)

איסור להשהות תשלום שכרו של אדם או בהמה או כלים ששכרם מחברו.

זמן התשלום:

- שכירות יום - כל הלילה, שכירות לילה - כל היום.

- שכירות לשעות שהסתיימה: באמצע היום - כל היום, באמצע הלילה - כל הלילה וכל היום.

- שכיר שבת (שבוע ימים), חודש, שנה, שבוע (שבע שנים) שהסתיימה: ביום - כל היום, בלילה - כל הלילה וכל היום.

- משכיר שלא תבע שכר עצמו, בהמתו או כליו או שהמחהו (שלחו לקבל שכרו) אצל חנוני או שולחני - אינו עובר עליו.

טוען השוכר ששילם כבר והשכיר מכחיש:

בזמנו (לפני שעבר זמן התשלום) - השכיר נאמן בשבועה שלא קיבל, כי בעה"ב טרוד בפועליו וסביר שהוא שכת.

לאחר זמנו - השוכר פטור, אא"כ יש עדים שתבעו השכיר בסוף הזמן ולא שילם לו שאז השכיר שוב נאמן בשבועה.

שמות כב, כה: אם תִּבְלֶה תִּחְבֹּל שְׁלֵמֹת רֶעֶךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ. (כסות יום) **דברים כד, י-יג:**

כִּי תִשָּׂה בְרֵעֶךָ מִשָּׂאת מֵאוֹמָה לֹא תִבְאֵל אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹד עִבְטוֹ.
בַּחוּץ תַּעֲמִיד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה נִשָּׂה בּוֹ יוֹצִיא אֶלְיָךְ אֶת הָעִבּוֹט הַחוּצָה.
וְאִם אִישׁ עֲנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בְּעִבְטוֹ.
הַשֵּׁב תְּשִׁיב לוֹ אֶת הָעִבּוֹט כִּבְאֵה הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמוֹתוֹ וּבִרְכָּךָ וְלֹךְ תִּהְיֶה צְדָקָה לְפָנֶי ה' אֱלֹהֶיךָ.
דברים כד, יז: ... וְלֹא תִחְבֹּל בְּגֵד אֱלֻמָּנָה.
דברים כד, יז: לֹא תִחְבֹּל רִחִים וְרִכָּב כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֲבֹל.

האיסורים:

- א. אסור למלוה למשכן את הלוה (שלא בשעת הלוואתו) אלא באמצעות בית דין.
- ב. אף שליח ב"ד לא יכול להכנס לבית הלוה וליטול בעל כורחו, אלא חייב לעמוד בפתח ביתו ולהמתין שהלוה יוציא אליו משכון, שנאמר 'בחוץ תעמוד'.
- ג. משכנו שני כלים והוא עני שאין לו יותר מאותם כלים, מחזיר לו כר לשינה כל לילה ומחרישה לעבוד בה כל יום. מת הלוה - אינו חייב להחזיר לירשיו. **רשב"ג** - אף לעצמו אינו חייב להחזיר אלא עד שלשים יום, אבל לאחר מכן מוכרן בבית דין כדי לפרוע חובו. (**ת"ק** - חולק ואוסר למכור דבר שהלוה צריך לקיומו בשביל פרעון החוב).
- ד. אסור למשכן אשה אלמנה בין שהיא עניה או עשירה, שנאמר 'ולא תחבול בגד אלמנה'.
- ה. משכן מחברו רחיים (האבן התחתונה) או רכב (האבן העליונה) או כלי אחר שעושים בו אוכל נפש (כלי בישול ואפייה וכיו"ב) - עובר על לאו 'לא יחבול רחים ורכב כי נפש הוא חבול'.

פרק י - הבית והעלייה

משנה

90 ביתקומות השייך למספר דיירים שנפל, מה הדין?

א, ג, ד

- א. הדיירים חולקים בשווה בעצים, באבנים ובעפר לפי גובה כותלי הבתים. אם ניכר מדרך הנפילה למי שייכות אבנים מסויימות (שלמות/שבירות) הוא נוטל אותם והאחרים נוטלים כנגדם.
- ב. דייר בקומה עליונה המעוניין לבנות ביתו מחדש ובעל קומת הקרקע נמנע מלבנות את ביתו:
- ת"ק** - בעל העליה בונה את הבית (כפי שהיה) ודר בתוכו, וכשירצה בעל הבית לקבל את ביתו ישלם לבעל העליה את כל הוצאותיו ויטלו.
- ר' יהודה** - אסור לבעל העליה לדור בבית התחתון אם טרם בנה את העליה (כדי שלא יהנה מממון חברו שלא ברשות), אלא חייב לבנות את שתי הקומות ודר בתחתון וכשישלם לו בעל הבית את כל הוצאותיו יעבור לדור בעליה.
- [וכן בית בד הבנוי בסלע וגינה על גביו ונפחת (נשבר גג בית הבד) - בעל הגינה יורד וזורע למטה עד שיעשה התחתון כיפין (תקרה) לבית בדו].

91 בית ועליה שנפחתה התקרה המבדילה ביניהם, מה הדין?

ב

- בית ועליה של שני שכנים שכל בית בבעלותו של אחר - אין התחתון חייב לתקן את התקרה.
- בעל בית שהשכיר את העליה לחברו:
- ת"ק** - על בעל הבית התחתון לתקן את התקרה. [וכל עוד הוא נמנע מלתקנה - רשאי בעל העליה לרדת לדור בבית התחתון].
- ר' יוסי** - חולקים בתיקון התקרה: התחתון - נותן את התקרה (קורות), והעליון - את המעזיבה (טיח).

92 כותל או אילן שנפלו לרה"ר והזיקו, מה הדין?

ד

- נפלו בפתאומיות - פטור, כיון שהוא אנוס.
- התרו בו ונתנו לו זמן (לי יום) לקץ את האילן או לסתור את הכותל ונפלו: בתוך הזמן - פטור, לאחר הזמן - חייב.

93 החייב לחברו דין וחברו מציע לו הצעת פיצוי חלופית לתביעה: א. האם יכול לכופו לקבל את הצעתו? ב. האם המציע יכול לחזור בו מהצעתו? הבא את דוגמאות המשנה!

ה

דוגמאות:

- א. כותל שנפל לרשות חברו ודרש מחברו 'פנה אבניך' ועל כך השיב לו בעל הכותל 'קח אותם לעצמך' (בתמורה לויתור על פינויים).
 - ב. שכר פועל ובתום העבודה אמר לו 'טול עבודתך בשכרך'.
- הדין:**
- א. אין החייב (בפינוי האבנים או בשכר הפועל) יכול לכופו חברו לקבל את הצעתו.
 - ב. אם הסכים הזכאי להצעת החייב ואחר שפינה את האבנים או נטל את מה שעבד בשכרו, רוצה שכנגדו לחזור בו ולשלם לו את הוצאות הפינוי או את שכרו כפועל וליטול את שלו - שוב אין יכול לחזור בו.

94 האם מותר להשתמש ברה"ר שימוש שיכול להוות תקלה לרבים? הבא את דוגמאות המשנה!

ה

- המוציא זבל לרה"ר - חייב לסלקו מיד כדי שלא יזקו בו הולכי רה"ר.
- אסור לשרות טיט (לזמן מרובה) או ללבוץ לבנים (שצריכים זמן רב לייבוש) ברה"ר, אבל מותר לגבל טיט ברה"ר ליתנו מיד בבנין.
- הבונה ברה"ר אסור להניח אבנים ברה"ר שמא יזקו בהם הרבים, אלא מיד עם הבאתם מניחם בבנין.
- אף שימוש שהותר ברה"ר, אם הזיק חייב לשלם.
- רשב"ג** - הבונה ברה"ר רשאי לתקן את כל הנחוץ לו למלאכתו ברה"ר לי יום קודם תחילת עבודתו (ופטור מנזקיהם).

95 גנות של שכנים במפלסים שונים, מי זכאי להשתמש במדרון המבדיל בין הגנות?

ו

- שתי גנות הסמוכות זו לזו בגבהים שונים, וצמחו ירקות וכיו"ב במדרון שביניהם:
- ר"מ** - שייך לעליון, כיון שהם צמחו מעפרו וממנו עיקר יניקתו.
- ר' יהודה** - שייך לתחתון, כיון שהם צמחו באויר גינתו.
- ר"ש** - כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטלו שייך לעליון והשאר לתחתון, שדרכו של העליון להפקירו אפי' שיונק מעפרו.